

A vizeskannától a csővázás lámpáig

PAP GYULA KORAI FÉMMŰVESMUNKÁI A BAUHAUSBAN AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYÉNEK MŰTÁRGYA ÉS TERVRAJZAI ALAPJÁN

2019 kettős évforduló, hiszen a Bauhaus létrejöttének 100. éve egyben Pap Gyula (1899–1983) születésének 120. éve is.

Különleges dolog, hogy egy fiatal alkotó, művészeti tanulmányainak elején, közvetlenül részt vehet egy nagy hatású mozgalom megalapításában. Munkássága, bár többféleképpen méltatták, a jelen időszakban háttérbe szorult. Ennek feloldásaként összegeznék, illetve kiemelnék művészetével kapcsolatban néhány gondolatot.

1919-ben épp véget ért egy megrázó hatású világháború, az első a modern háborúk korszakában. Iszonyata sorsdöntő az új művészet kialakulásában. Az erőszak és a lelki terror világából kiszabadulva, egy egészen más világot vágytak megalkotni a fiatal művészek. Közép-Európa térképének átrajzolásával a nemzetállamok létrejötte még mindig tart, képlékeny politikai és eszmei időszakban járunk. Ez a történelmi háttér és egyben a megelőző művészettörténeti korszakok, a historizmus, a szecesszió meghaladásának vágya érleli meg az új stílust. Kialakul az önmérséklés világa a zsúfolt, túlbujánzó formák után. Módosul az oktatási forma is. Pap Gyula ezt közvetlenül élte meg, a korszak egyik legkiválóbb művészetpedagógusa, Johannes Itten mellett, akit rövid bécsi együttműködés után követ Weimarba, a Bauhaus első központjába.

Miért is volt olyan nagy hatású ez az oktatás, miért volt meghatározó a fiatal művész stílusának kialakulásában Itten személyisége, módszere?

Sokféleképp elemezték már Johannes Itten oktatási metódusait, kiegészítve Walter Gropius nézeteivel, a

hasonlóságokkal és ütközésekkel. Mindketten rendkívül erős személyiségek voltak, kettőjük közül talán Itten volt a hangsúlyosabb az oktatás területén. Hatására az iskolai képzés magában foglalta a mazdaznan-módszernak megfelelően a mozgás- és légzésgyakorlatok alkalmazását, valamint a vegetáriánus életmódot. Oktatásának fókuszában mindig maga a személyiség állt. Pap Gyula erről így emlékezett meg: „Az első félév? – sok mindentől állt az ő módszere. Először is volt a műhelymunka: rongyok, vasdarabok, drótok, gipsz, agyag, mindenféle rendelkezésünkre állt, ezekkel azt csináltuk, amihez kedvünk volt. Alakítottunk abból a rongyból, pléhből, drótból, ez felszabadította az alakítási szenvedélyünket, így azután meg lehetett állapítani, kinek melyik terület a legmegfelelőbb.”¹

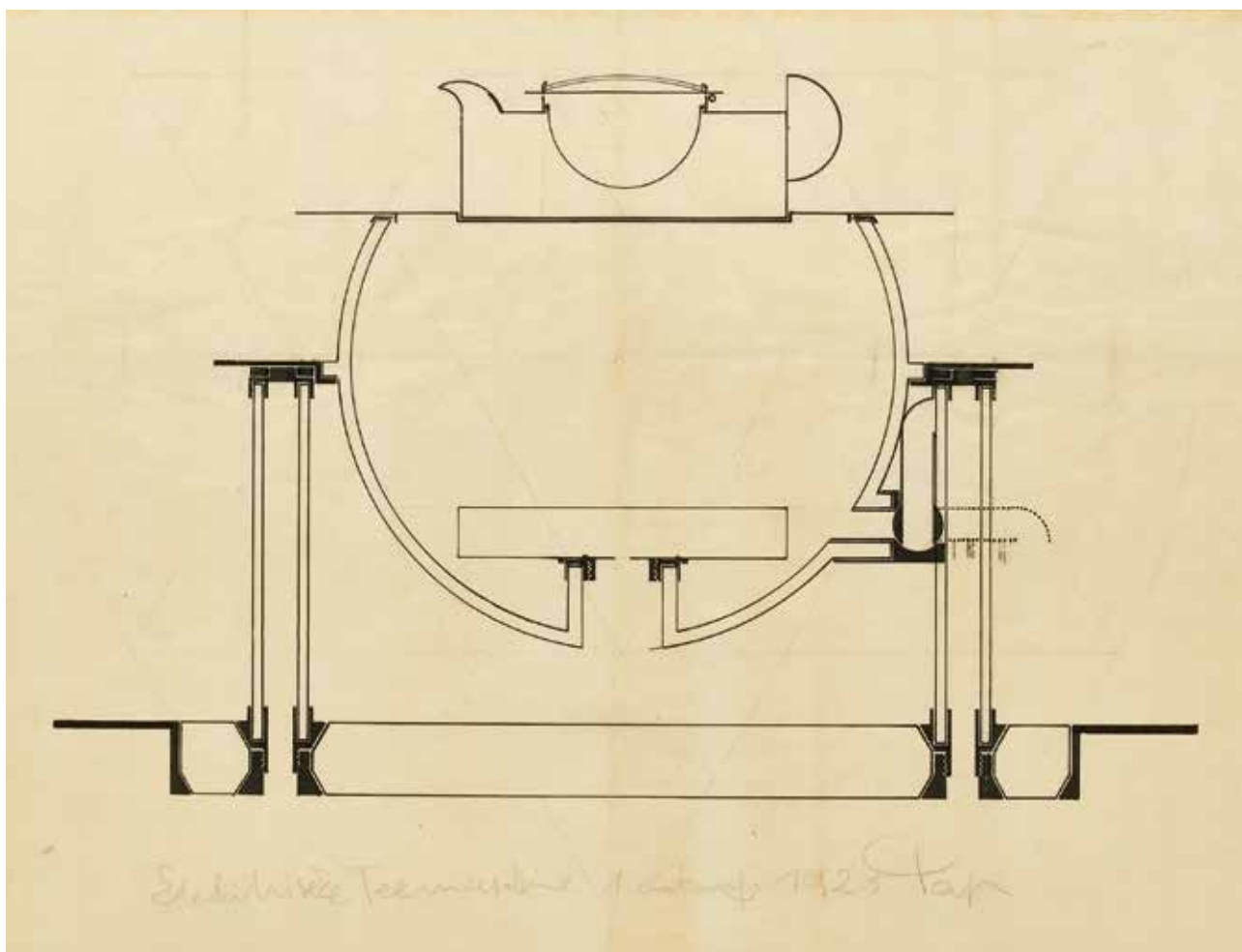
A tanterv a következőképpen épült fel: az oktatási idő ötven százaléka az előképző (Vorkurs) műhelyében folyó gyakorlati munka volt, megelőzve a művészeti alapok oktatását, ez a képzési idő harminc százalékát tette ki, míg a tudományos-technikai alapokkal foglalkozó órák a maradék húsz százalékot. A későbbiek során, a Bauhaus-eszmének megfelelően, a már megszokott oktatási alapok mellett a művészet, építészet, ipari formatervezés és tipográfia egyes elemei is beépültek a tervezési és gyártási folyamatba, a műhelygyakorlatok pedig egy kézműves és egy művész felügyeletével zajlottak, így biztosítva a művészi formaalkotás és a gyakorlati megvalósítás együttes jelenlétét. 1923-ban a „művészet és technika = új egység” jelszóval az iskola az ipari módszerek és a gyártás felé fordult.

PAP Gyula: Vizeskanna | Gyula PAP: Water jug
 Bauhaus, Weimar, 1921–1922 (ismeretlen helyen),
 forrás: Új Művészet, 1992/11, 49.

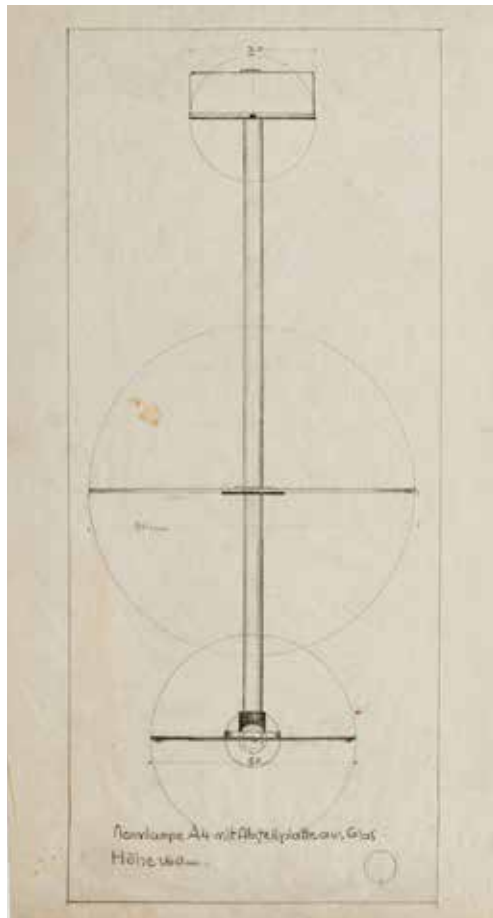
PAP Gyula: Bross (Sonnenbrosche) | Gyula PAP: Brooch (Sonnenbrosche)
 Bauhaus, Weimar, 1922, sárgaréz, vörösréz, alpakka, Ø 6,5 cm
 (magányűjtemény), forrás: Das Frühe Bauhaus und Johannes Itten.
 Katalogbuch. Berlin, 1994, Kat. 342.

PAP Gyula: Elektromos szamovár terve | Gyula PAP: Plan of an electric samovar
 Bauhaus, Weimar, 1923, ceruza, pausz, 53x67,5 cm (KRTF 2025, Iparművészeti Múzeum, Budapest)
 Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum

PAP Gyula: Állólámpa terve
 Gyula PAP: Standing lamp design
Bauhaus, Weimar, 1922,
 ceruza, pausz, 67,5x53 cm
 (KRTF 2027,
 Iparművészeti Múzeum, Budapest)
 Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes /
 Iparművészeti Múzeum

PAP Gyula: Magas kanna
 Gyula PAP: Tall jug
Bauhaus, Weimar, 1922,
 bronz, alpakka, magasság: 33 cm
 (Inv. Nr. N 208/55,
 Kunstsammlungen zu Weimar)
 Fotó: Kunstsammlungen zu Weimar

PAP Gyula: Állólámpa.
 Kivitelezés: Tecnolumen, Bréma
 Gyula PAP: Standing lamp.
 Manufacturer: Tecnolumen, Bremen
 Terv: Bauhaus, Weimar, 1923,
 kivitelezés: 1980, vas, lakkozott, nikkelezett,
 magasság: 160 x Ø 40 cm
 (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
 Fotó: Regős Benedek / Iparművészeti Múzeum

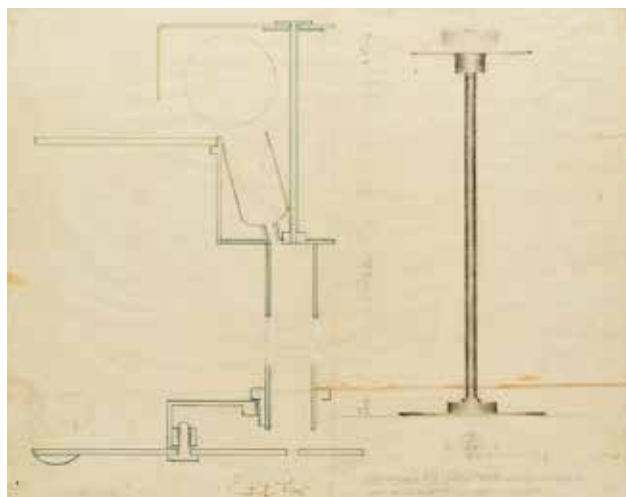
A Bauhaus szemléletmódja (letisztult, geometrikus formák, egyszerű, karakteres vonások) hamar követőkre talált világszerte, forradalmasítva az építészet, művészet és design világát. Az új stílusforma kialakulását példázza Pap Gyula első fémtárgya, egy *Vizeskanna*, amely ismeretlen helyen lappang, csak Haulisch Lenke tanulmányában² láthatunk róla fotót. A művész a weimari első félévben eldöntötte, hogy fémbe kíván dolgozni. Így került a fémműhelybe, és ott tette le a segédvizsgát is. A kannával kapcsolatban ennyit mondott a vele készült riportban: „Lehetséges, hogy a görög amforák szépsége tudat alatt is hatott énrám, amikor első nagyméretű fém vázamat kovácsoltam. Sárgaréz, vörösréz, bronz, ezüst részekből áll, erős színhatása van. Később mind egyszerűbb formákra tértem át, a legegyszerűbb mértani formákra egyszerűsítettem a tárgyakat, a körre és szegmenseire.”³

PAP Gyula: Elektromos szamovár terve | Gyula PAP: Plan of an electric samovar
Bauhaus, Weimar, 1923, ceruza, pausz, 53x67,5 cm
(KRTF 2026, Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum

1922-ben fejlesztette ki a célformát a geometrikus alapformákból. Ebben az évben készítette legtöbb tárgyát a műhelyben, mivel az 1923-as bemutatkozó kiállításra való készülődés miatt szünetelt az oktatás. Különlegességként kell megemlítenünk a művész által tervezett egyetlen ékszert, egy kitűzőt, mely *Sonnenbrosche (Napbross)* néven jelenik meg német nyelvterületen, és egyetlen elemi formát, a kört mutatja be, hármastagolásban. Tervrajzai közül csak négy került be az Iparművészeti Múzeum Adattárába. A két elektromos szamovárhoz készült terv (KRTF 2025 és KRTF 2026) is szemlélteti az alapformákhoz való visszatérést. Mindkét esetben gömb, körlap és cső egyszerű alakzatokkal dolgozott. Ezeket használta fel az üveg és fém megmunkálásakor. A sors különös fintora, hogy az elektromos szamovárokhöz

kapott anyagokból, az üvegbúrából és üvegcső lábakból 1923-ban lámpa, az úgynevezett *Wagenfeld–Jucker-lámpa* készült, mely ma is a weimari Kunstsammlungen gyűjtemény részét képezi.⁴

PAP Gyula: Állólámpa terve | Gyula PAP: Standing lamp design
Bauhaus, Weimar, 1922, ceruza, pausz, 39x53 cm
(KRTF 2024, Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum

A magas állólámpáknál körlemez, cső- és hasábformákat komponált tárggyá, itt is üveggel, illetve acéllal dolgozva. Ez is jól látható a KRTF 2024 és KRTF 2027 számú tervrajzokon, illetve egy 1980-ban a TecnoLumen által elkészített, és az Ötvös-gyűjteményben lévő magas állólámpánál is.

E világitótestek megformálásában megint úttörőnek bizonyult Pap Gyula elgondolása, a tárgyon látható csőváz kialakítás, mivel Breuer Marcell karosszéke is csak ez után jelent meg, 1925-ben. Elődeik egyaránt nehézkes, eklektikus díszekkel túlsúlyos tárgyak voltak.

Pap Gyula weimari időszaka csak kicsivel többet, mint két évet ölel magába. 1924-től az iskolával együtt a fémművészettel is szakít, és jelentős fotóművészeti kitérővel visszatér a festészethez. Ezért is különösképp értékesek számunkra az ebből a korszakából származó tervei és tárgyai.

MAROSI Eszter
művészettörténész

1. Rozgonyi Iván: Beszélgetés Pap Gyulával. *Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei*, III., 1963, 11.
2. Haulisch Lenke: Pap Gyula hozzájárulása a Bauhaus-eszme plasztikai megjelenítéséhez. *Új Művészet*, 1992/11, 49–55.
3. I. m. (lásd 1. jegyzet), 14.
4. I. m. (lásd 2. jegyzet), 49–55.

Felhasznált irodalom
Forgács Éva: *Bauhaus*. Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó, Pécs, 1991.
Das frühe Bauhaus und Johannes Itten. Katalogbuch anlässlich des 75. Gründungsjubiläums des Staatlichen Bauhauses in Weimar. Berlin, 1994.
Haulisch Lenke: Fém, fotó, kép. Pap Gyula és a Bauhaus. In: *A művészettől az életig. Magyarok a Bauhausban*. Kiállítási katalógus. Szerk. Bajkay Éva. Janus Pannonius Múzeum, Pécs, 2010. augusztus 15. – október 24.; Bauhaus-Archiv, Berlin, 2010. december 1. – 2011. február 21.